

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE 7 ARALIK GÖRÜŞMELERİ

MURAT ASLAN

SETA | PERSPEKTİF

ARALIK 2023 · SAYI 381

- Türkiye ve Yunanistan arasında 7 Aralık'ta gerçekleşecek temas nasıl okunmalıdır?
 - Görüşmelerde gündeme gelmesi muhtemel başlıklar nelerdir?
 - Tarafların ortak kaygı alanları ve müşterek çıkarları nelerdir?

GİRİŞ

Türkiye ile Yunanistan arasında uzun yılların birikimi olan sorunlar, 2019'dan itibaren Doğu Akdeniz'de artan anlaşmazlıklarla belirgin hale gelmiş ve taraflar arasındaki gerilim somutlaşmıştır. Öte yandan muhtemel bir çatışmanın önlenmesi adına Ankara ve Atina'nın 2020 sonrasında başlattığı "yumuşama süreci" Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Kiriakos Miçotakis'in İstanbul'da görüşmesiyle mesafe katetmiştir. Miçotakis'in aynı yıl ABD'yi ziyaretinde Türkiye aleyhine yaptığı doğrudan veya dolaylı beyanlar nedeniyle ise ilişkiler yine gerilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sert söylemleri sonrasında iki ülke arasında "kontrollü gerginlik" dönemine girilmiştir. Bu minvalde uzaklaşan iki ülke lideri bir yandan iç seçim atmosferine uyum sağlamış diğer yandan doğrudan temas kurmaktan imtina etmiştir.

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması sonrasında jeo-politik düzeyde yaşanan küresel ve güvenlik odaklı bölgesel gelişmeler ise iki ülkeyi mevcut ilişkilerini tekrar gözden geçirmeye itmiştir. Türkiye'de yaşanan 6 Şubat depremleri, Yunanistan'daki orman yangınları ve tren kazası sonrasında doğal afetler bu çağın olması gereken normallerini hatırlatmıştır. Birbirlerini yalnız bırakmayan Türkiye ve Yunanistan bu felaketleri fırsata çevirmiştir. Çok karmaşık ve derinliği olan sorunların çözülmesinde yaşanan tikanıklık nedeniyle yapılacak istikşafi görüşmelerde ise şunlar amaçlanmıştır:

- Güven artırıcı önlemlere öncelik verilmesi
- Sonuç alınabilecek alanlardan başlayarak pozitif nitelikte bir gündemin oluşturulması
- İş birliği fırsatlarının daha geniş bir düzleme yayılmasının sağlanması

MURAT ASLAN

1991'de Kara Harp Okulu'nun Yönetim Bölümü'nden mezun olmuş ve TSK bünyesinde muhtelif görevler almıştır. Aynı dönem içinde ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2006-2010 arasında yüksek lisans, 2011-2017 arasında doktora eğitimini tamamlamıştır. Eğitim süresince yumuşak güç kavramının Çin pratiğini kültür çalışmaları ve Afrika Kıtası politikaları üzerinden analiz etmiştir. Doktora çalışmalarında istihbarat ve propaganda kapsamında barış odaklı askeri girişimleri analiz etmiş, BM ve NATO'nun Bosna ve Afganistan'daki uygulamalarını yerinde incelemiştir. Aslan, Ortadoğu özelinde çalışmalara ağırlık vermiş, Libya'da güvenlik sektörünün reform sürecine yönelik yönetsel araştırma ve yayınlar yapmıştır. Savunma ve güvenlik çalışmaları kapsamında güç kavramı, istihbarat ve propaganda kavram ve uygulamaları üzerinde yoğunlaşmış, bölgesel ilgi alanı Ortadoğu olmasına rağmen Afganistan, Balkanlar, ABD ve Çin'de yapmış olduğu saha çalışmaları nedeniyle farklı bölgelerin etkileşimi ve küresel politikada konumlanması üzerine yoğunlaşmıştır. Halen Hasan Kalyoncu Üniversitesi öğretim üyeliği ile birlikte SETA araştırmacısıdır. Muhtelif akademik makalelerinin yanında *Security Sector Reform for Libya: A Crucial Step Towards State Building*, *Yüz Yıllık Kriz: Afganistan ve Intelligence and Propaganda in the Cases of Bosnia and Herzegovina and Afghanistan* isimli kitapların yazarıdır.

Diğer bir ifadeyle çözümsüzlüğün tıkadığı süreçlerden ziyade ortak çıkar ve kaygılar istikametinde ilişkilerin elden geçirilmesi arzulanmıştır. Dışişleri bakanları seviyesinde 5 Eylül 2023'te Ankara'da gerçekleşen temas sonrasında Erdoğan ve Miçotakis, 20 Eylül'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantılarını fırsat bilerek Türk Evi'nde görüşmüştür. Görüşme sonrasında pozitif gündem üzerinde uzlaşım, Ekim ve Kasım aylarında iki ülke Dışişleri ve Savunma bakanlıkları heyetlerinin siyasi diyalog ve pozitif gündem ile güven artırıcı önlemler bağlamında teknik toplantılar yapması öngörülmüştür. Nihayetinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Miçotakis 7 Aralık 2023'te Selanik'te, Türkiye-Yunanistan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi toplantısının gerçekleştirilmesi üzerinde uzlaşmıştır.

7 Aralık görüşmeleriyle iki ülke liderinin iş birliği yapılabilecek konu başlıklarının tespiti ve geliştirilmesi, sorunların yönetilmesi ve sürdürülebilir hale getirilmesi meselelerini ele alması tasarlanmıştır. Doğrudan iletişimin sağlayabileceği fayda kapsamında görüşmelerde mevcut tıkanıklıklardan ziyade ortak kaygı ve çıkarların tespiti ve somut eylemde bulunulması eksenine yönelme esas alınacaktır. 7 Aralık görüşmelerinin anlamı ve gündemi, Türk-Yunan ilişkilerindeki ortak kaygılar ve müşterek çıkarların incelendiği bu çalışmada, iki ülkenin bu süreci başarılı bir şekilde yönetebileceği hipotezi benimsenmiştir. Bu nedenle siyasi anlaşmazlık konuları üzerinde durulmamıştır.

GÖRÜŞMELERİN ANLAMI

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Miçotakis arasında beliren “7 Aralık fırsatı” Türk-Yunan ilişkilerini geleneksel “karşılaştırma” çizgisinden ortak paydaya ve “asgari müşterekte uzlaşma”ya itebilir. İki ülke arasındaki gerginliklerin artmasıyla kazançlı tarafın her zaman üçüncü aktörler olduğu dikkate alındığında sorunların yönetilebilir düzeyde tutulmasının taraflara daha fazla fayda sağlayacağı görülmektedir.

Güvenlik odaklı problemlerde silahlanma ve neticesinde şahit olunan “güvenlik ikilemi” her iki ülkenin bütçesine ağır yükler getirmektedir. Savunma harcamalarının yanında siyasi eylemlerin sonuçları ise Türkiye ve

Yunanistan için alternatif maliyetleri artırmaktadır. Her iki ülkenin henüz hangi konularda uzlaşmadıklarını dahi tespit etmekte zorlanmaları nedeniyle krizler “siklon” etkisiyle kendini tekrar etmeye meyillidir. Ancak Türkiye ve Yunanistan'ın pozitif gündem kapsamında öncelikle iş birliği yapılabilecek alanlara yönelmesi bahse konu maliyetleri azaltabilir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Miçotakis'in anlaşmazlıklara rağmen bir araya gelmeleri ve ortak gündem oluşturmaları müteakip süreç açısından da anlamlıdır. İki liderin iletişim kanallarını açık tutmaları ve mutlak kazanım üzerinden kazan-kazan yöntemini tercih etmeleri anlaşmazlıkların bir süre dondurulmasına, izole edilmesine ve zamanla anlamsızlaştırılmasına yol açabilir. Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz ile ilgili meselelerin ön plana çıktığı 2019 ile başlayan gerginliklerin soğutulması ve uzlaşma istikametinde yeni bir evreye itilmesi mümkün görülmektedir. Bu nedenle 7 Aralık görüşmelerinde taraflar arasında somut iş birliği alanlarını ortaya koyacak bir metnin imzalanması, en azından böyle bir niyetin ifade edilmesi önemli bir gelişme olacaktır.

GÖRÜŞMELERİN GÜNDEMİ

Pozitif gündemin gerektirdiği bu husus iş birliği alanlarının iki ülkenin de ortak çıkarlarına yönelik olarak tanzim edilmesi ve bu uzlaşmanın uygulamaya sokulmasıyla ilgilidir. Bu çerçevede iki liderin görüşmelerinde; ticaret, ekonomik iş birliği, turizm, iki ülke vatandaşlarının kısa süreli ziyaretlerinin kolaylaştırılması, zaten ortak payda olan kültürel etkileşimin teşvik edilmesi gibi konu başlıkları ön plana çıkmaktadır.

Görüşmelerin ana gündem maddelerinden biri de doğal afetler ve insani meselelerde iki ülkenin mevcut kabiliyetlerinin birbirlerini kısa sürede destekleyecek şekilde seferber edebilmesidir. Son dönemde, paylaşılan ortak coğrafyanın mirası olan doğal afetler dikkate alındığında Türkiye ve Yunanistan'ın diğer bölge devletleriyle de iş birliği yaparak afetlerin sonuçlarıyla mücadele etmelerinin bir zorunluluk haline geldiği görülmektedir. İnsan ve insanlık güvenliğinin ön plana çıktığı günümüzde devletlerin tek başına baş ede-

mediği afetler karşısında insan ve toplum güvenliğine öncelik vererek ortak tedbirler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle 7 Aralık görüşmelerinde doğal afetlere karşı ortak mekanizmaların kurulması önemli bir gündem maddesidir.

Doğal afetlerin yanında güven artırıcı önlemler kapsamında savunma alanında yanlış anlamaları ortadan kaldırmak üzere mevcut iletişim hatlarının geliştirilmesi ve her iki ülkenin silahlı kuvvetlerinin “birleşik ve müşterek” faaliyetleri gibi hususlar elden geçirilebilir. Ayrıca Türk ve Yunan parlamenterler ve bürokratlarının paralel koordinasyonda bulunabilmesine yönelik kolaylaştırıcı tedbirler ortak çıkarılara hizmet edebilir. İki ülkenin ortak çıkarılarını gerçekleştirmede her konuda anlaşma zorunluluğu olmadığı göz önüne alınırsa askeri gerginlikleri azaltacak tedbirlerin samimi bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Yunanistan’ın “Tehdit Doğu’dan gelir” söyleminin geçerliliğini yitirdiği mevcut konjonktürde tehdidin Türkiye olmadığı kayıt altına alınmalıdır.

Ege Denizi iki devletin toplumlarıyla beraber paylaştığı bir barış coğrafyasıdır. Bu meyanda ulaştırma projelerinin geliştirilmesi ve insani nedenlerle halklar arası etkileşimde kolaylıklar sağlanması beklenmelidir. Böylece her iki halkın zihinlerindeki ön yargıların kırılması ve ortak payda olan kültürel değerlerin bir rekabet değil zenginlik unsuru olarak ele alınması uzun dönemde siyasi uzlaşmazlıkların çözülmesine katkı sağlayabilecektir.

İki ülkenin ilgi alanına giren ve rekabet meselesi olan bir husus da enerji kaynaklarıdır. Ege ve Doğu Akdeniz’de asli sorunlardan biri olan bu konu hakkında iki ülkenin ortak projeler üretmesi mümkündür. Türkiye’nin enerji alanında kazandığı kabiliyetler ele alındığında Yunanistan, maliyet etkin bir yönelimle enerji alanında kazanımlar elde edebilir.

Son dönemde mevcut sorunların Uluslararası Adalet Divanına götürülmesi üzerine seslendirilen Yunan tezi yeni olmamakla birlikte 7 Aralık görüşmelerinin konu başlıklarından bir diğeri olabilir. Ancak siyasi sorunların Divana götürülmesi çok uzun sürecek bir iş yükünü hatırlatmaktadır. Mahkemeye sunmak üzere

bir dosya hazırlamak, sorunu tanımlamak ve çözüm için referans olacak anlaşmaları tespit etmek kolay bir süreç değildir. Bu nedenle bu konu gündeme gelse de sonuç alıcı bir beyanda bulunulmasının mümkün olmadığı düşünülmektedir.

ORTAK KAYGI ALANLARI VE MÜŞTEREK ÇIKARLAR

Türkiye ve Yunanistan’ı asgari müşterekte buluşturabilecek ortak kaygı ve çıkar alanları farklı kategoriler altında incelenebilir. Dünya siyasetinin karmaşık ve karışık hali dikkate alındığında bölgesel krizlerin ve küresel sorunların tüm devletleri ve toplumları olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmazdır. İki ülkenin paylaştığı coğrafya potansiyel kriz bölgelerine yakın olduğu için taraflar arasındaki rekabetin artması halinde krizlerin iki ülke üzerinde yıkıcı etkisi de artabilecektir. Bu çerçevede Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısıyla başlayan yeni dönem Türkiye ve Yunanistan’ın güvenliklerinin birbirleriyle ilintili olduğu göstermiştir. NATO üyesi olan iki ülke de aniden ortaya çıkabilecek bir konvansiyonel savaşta benzer tehditlerle yüzleşecektir. Bu nedenle iki ülke arasındaki güvenlik sorunlarının yönetilebilir ve sürdürülebilir bir düzeyde tutulması gerekmektedir.

Türkiye’nin AB’ye aday olma vizyonu çerçevesinde ve üyeliği halinde Yunanistan’ın komşu olma sıfatı nedeniyle avantajlar elde edebileceği görülmektedir. AB müktesebatı ve temel sütunları dikkate alındığında Türkiye’nin Birliğe üyeliği Yunanistan’ın çıkarınadır. Örnek vermek gerekirse AB’nin dayanışma kuralı nedeniyle Yunanistan ile Türkiye’nin rekabetten ziyade iş birliğini öne çıkarması beklenmelidir. Halen egemenlik kaygısıyla sorun olarak görülen bazı meseleler Türkiye’nin AB üyeliğiyle anlamını yitirecektir.

Bir diğer ortak kaygı ve müşterek çıkar başlığı ekonomidir. Küresel ekonomik kriz beklentisiyle, enflasyon sorunu olan tüm ülkeler ekonomik tedbirlerin alınmasında rekabeti bir kenara bırakarak ortak eylemlere yönelmek zorundadır. Bu çerçevede Türkiye ve Yunanistan’ın ekonomik iş birliğini kurumsallaştırmak yoluyla bir mikro bölge oluşturması mümkündür. Bal-

kan ülkelerinin dahil edilmesiyle mezo düzeye yükseltebilecek böyle bir ekonomik alan küresel ekonomik krize karşı ilave direnç imkanı tanımaktadır. Türkiye'nin AB üyeliğiyle de bir arada düşünülebilecek bu husus ekonomik kriz anlarında iki ülkenin birbirlerine verebileceği desteği genişletecektir.

Düzensiz ve yasa dışı göç meselesi halen Yunanistan için önemli bir toplumsal problem olarak varlığını korumaktadır. Türkiye üzerinden Yunanistan'a ulaşan düzensiz göçün önlenmesini isteyen Atina yönetimi Ege Denizi'nde yaşanan insanlık dramlarında töhmet altında kalmaktadır. İki ülkenin Ege Denizi'nde düzensiz göçü önlemek adına birlikte hareket etmesi müşterek çıkarlara hizmet edecektir. Öte yandan Türkiye'nin adaylık statüsü dikkate alınmadan sadece AB komşuluk siyasasına tahvil edilmesi Yunanistan'ın düzensiz göç kaygısına olumsuz etki etmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki müşterek kaygı ve çıkarlar şüphesiz bu metinde sayılanların ötesinde olup dünya gündeminin değişmesiyle kendini yenileyebilmektedir. Ancak önemli olan husus iki ülkenin de kaygı ve çıkar ekseninde birbirleriyle iletişim içerisinde olması, müşterek çözümler üretmesi ve gerektiğinde eyleme geçebilmesidir. Böyle bir yö-

nelim için ortak vizyonun ve paylaşılan bir niyetin elzem olduğu görülmektedir. Belirtilen şekilde bir vizyonun olmaması halinde ise üzerinde uzlaşılama-yan ve egemenlik hakları ile irtibatlanan Ege Denizi, Kıbrıs, Batı Trakya Türkleri, deniz yetki alanları, enerji kaynakları ve diğer tüm sorunlar gerginlik nedeni olarak kalıcılığını sürdürebilecektir.

SONUÇ

Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Başbakan Miçotakis'in 7 Aralık'ta gerçekleştireceği görüşme, iki devletin çözemediği sorunları bir kenara bırakarak ortak paydada uzlaşmaları ve müşterek çözümleri üretmeleri bağlamında bir dönüm noktasıdır. Böyle bir görüşmeden sonra tarafların samimi olarak birbirleriyle iletişim ve etkileşim noktalarında engelleri tamamen ortadan kaldırması gerekmektedir. Toplumların beklentileri ve iki ülkenin paylaştığı coğrafyanın gerçekleri dikkate alındığında iş birliğinin getirisi rekabetin götürüsünden daha fazladır. Her iki ülke de refah devleti olma amacına ulaşmaya çalışırken sorunlarıyla zaman kaybetmektedir. Bu nedenle Türkiye ile Yunanistan'ın doğrudan ve samimi bir siyasi süreci; güvenlik, toplum, enerji ve ekonomi gibi alanlarda fırsata dönüştürmesi gerekmektedir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi